SMOJINIH 100

Monografija u povodu 100. godišnjice rođenja Miljenka Smoje. Magdalena Nigoević i Anita Runjić-Stoilova (ur.). Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet – Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku (HDPL), Split–Zagreb, 2024., 469 str.

Urednice publikacije, profesorice Magdalena Nigoević, romanistica na Odsjeku za talijanski jezik i književnost, i Anita Runjić-Stoilova, fonetičarka na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Splitu, članice Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku, priredile su monografiju Miljenku Smoji u čast koja se, uz *Uvodno slovo,* sastoji od 35 priloga.

U *Uvodnome slovu* urednice donose razloge za objavljivanje ove svečarske monografije. Kako je u Splitu 2023. godina, u povodu 100. obljetnice njegova rođenja, proglašena godinom Miljenka Smoje, kroničara vremena, prostora, mentaliteta i jezika, znanstvena je zajednica ovom publikacijom izrazila zahvalnost i poštovanje ovomu istaknutom splitskom novinaru i književniku.

Monografija je dalje podijeljena u šest cjelina.

Prva cjelina, naslovljena *Smojinih 100,* donosi dva priloga. Gradonačelnik Splita Ivica Puljak u kraćem tekstu *Smojina godina* govori o Splitu, Smojinu Splitu koji svojim mentalitetom, duhom i životnim stavom ulazi u srca njegovih žitelja te o potrebi da se 2023. godina proglasi Smojinom godinom kako bi se odao spomen jednomu od velikana Grada pod Marjanom. Splitska publicistkinja Herci Ganza, koordinatorica Organizacijskoga odbora »Smojinih 100«, u tekstu *Smojinih 100 – kalendar radosti i ljubavi* donosi upravo kalendar događanja »Smojinih 100« (2023. i dio 2024.) s podatcima o događanjima, počevši od 6. siječnja 2023. sve do veljače 2024. godine.

Druga cjelina, naslovljena *Znanstveni prilozi,* ima četrnaest priloga. Autorice Maja Bezić i Nevena Čudina Turčinov u prilogu *Talijanizmi u Smojinim čakavskim kronikama,* polazeći od rezultata istraživanja talijanizama u novinskim tekstovima Miljenka Smoje iz 1994. i 1995. godine, napisanima na splitskoj čakavštini, proučavaju ulogu talijanizama u postizanju humorističnosti i autentičnosti Smojinih tekstova. Na kraju rada donose glosar 100 obrađenih talijanizama. Autorice Snježana Bralić i

Vini Mušac donose prilog *Smojino štivo kao riznica izričaja i običaja u nastavi hrvatskoga kao stranoga jezika,* u kojem razmatraju kako uvođenje romana *Velo misto* u nastavu predstavlja izazov polaznicima koji kroz njega uče splitski govor, običaje, povijest i mentalitet grada s početka XX. stoljeća, istovremeno razvijajući jezične vještine, podižući razinu sociokulturne kompetencije te prevladavajući kulturne stereotipe. Tanja Brešan Ančić u radu *Morfološka obilježja promjenjivih riječi u Smojinu Velon mistu,* analizirajući jezik likova koji govore splitskom čakavštinom, proučava i opisuje morfološke značajke splitske čakavštine u navedenome djelu na primjerima promjenjivih riječi. Pojedini oblici, zaključuje, oslikavaju čakavštinu Splita te govore Splitu bliskih naselja, a imaju funkciju što finijega nijansiranja likova. Jelena Đorđević u prilogu *Osobna imena i nadimci u Smojinu Velom mistu* na izdvojenome korpusu od 43 osobna imena i 35 nadimaka proučava Smojin izbor u nadijevanju osobnih imena i nadimaka likovima u romanu. Imena su analizirana s obzirom na njihovu strukturu, podrijetlo, etimologiju i vrstu motivacije. Zaključuje kako je autor izborom imena oslikao karaktere te pridonio humorističnosti i živopisnosti, približivši likove čitateljima. Matteo Esposito u radu *Dall'umorismo alla morte, dal grottesco al carnevale, le sfumature del comico in Naše malo misto,* koji je dio autorove doktorske disertacije, analizira sve nijanse humora prisutne u *Našem malom mistu,* primjećujući kako se Smoje njime koristio u svrhu suprotstavljanja i ruganja službenoj vlasti, u paleti od običnoga, svakodnevnoga humora do groteske i karnevalizacije smrti, koja u djelu ima poseban smisao, specifičan za svaki pojedini lik. Dunja Jutronić u prilogu *Splitski čakavski Miljenka Smoje i Đermana Ćiće Senjanovića* analizira čakavštinu ovih dvaju novinara i pisaca, napose Senjanovića kao Smojina nasljednika, zaključujući kako Smojin izraz, *smojolekt,* ima mnogo natruha štokavštine, dok ga Senjanović nasljeđuje te u svojemu izrazu bilježi daljnje promjene kroz koje je splitski govor prolazio tijekom vremena. Nebojša Lujanović u radu *Mapiranje Dalmacije: čitanje Miljenka Smoje iz perspektive spacijalnih teorija (uz književnu kontekstualizaciju)* analizira dio Smojina književnoga opusa, pri čemu uočava »Smojinu Dalmaciju«, konstruirani prostor kao vrstu svojevrsnoga imaginarija i kulturnoga nasljeđa te, polazeći od prostora kao diskurzivne tvorbe, zaključuje kako Smoje kroz svoje djelo izražava nostalgiju za Dalmacijom vlastitoga djetinjstva, ispunjenoga bezbrižnošću i tradicijom koja polako nestaje. Sandra Lukšić u radu *Tko se boji Miljenka Smoje? Polifonija u novinskome diskursu o Smoji uoči 100. obljetnice rođenja* na primjeru analize triju novinskih kolumni rekonstruira različite glasove u diskursu o Smojinu liku i djelu – novinara, književnika i scenarista. Na temelju tekstova objavljenih u trima tjednim/dnevnim novinama autorica razlučuje polifoniju od izrazito negativnih vrijednosnih stavova do neutralnih i pozitivnih koji upućuju na proturječje i njihovu složenost te upozorava na slojevitost Smojina statusa u hrvatskome novinskom diskursu. Josip Miletić i Ivana Dizdar u radu *Autentična mjesta – lokalne, regionalne i nacionalne naracije u odabranim djelima Ivana Raosa i Miljenka Smoje* analiziraju

osobne i kolektivne naracije primorskih i zagorskih naseljenih mjesta u Raosovu djelu *Vječno žalosni smijeh* i Smojinu djelu *Kronika o našem Malom mistu,* zaključujući kako se lokalne identitetske odrednice maloga mjesta miješaju s regionalnima i u svrhu reafirmacije nacionalnoga, hrvatskoga. Magdalena Nigoević u radu *Obrasci ponavljanja u Smojinoj Kronici o našem Malom mistu i njezinu prijevodu na talijanski jezik* na ukupno 195 primjera istražuje i uspoređuje navedene obrasce razlučene po vrstama riječi uspoređene s prijevodnim istovrijednicama te zaključuje da je njihova funkcija pojačavanje komunikacijskoga učinka, značenja iskaza koji izražavaju emocije ili psihološko stanje govornika. Tea Rogić Musa u radu *Miljenko Smoje: prilog bibliografiji recepcije* donosi izbor iz novinske kritike i kritičke literature o Miljenku Smoji kao moguću polazišnu točku sveobuhvatnoga istraživanja Smojina djela i doprinos formiranju kritičke monografije, ističući ga kao autora čija su djela dosegnula popularnost nesvakidašnju u hrvatskoj kulturi. Anita Runjić-Stoilova u radu *Figurativnost u Kronici o našem Malom mistu* donosi stilističku analizu dramskoga diskursa, napose tropa u navedenome djelu kao stilskoga izraza kojim se postiže poseban učinak u svrhu doprinosa poimanju Miljenka Smoje kao jednoga od ponajboljih hrvatskih pučkih pripovjedača i humorista koji u *Kronici* svim čitateljima otvara pogled u stari Split. Anita Skelin u prilogu *Tko su Smojini furešti? Analiza identitetskih odrednica u Smojinoj ratnoj kronici Malog mista* na temelju ratne kronike Malog mista naslovljene *Judi i beštije,* objavljene 2018. godine, analizira identitetske odrednice Drugoga, odnosno Drugih koji su u Smojinoj prozi vrlo raznoliki *furešti,* a čine ih: *turisti, domaći furešti* i *Vlaji.* Branka Šegvić u prilogu *Društvena uloga humora u Dnevniku jednog penzionera Miljenka Smoje,* modelom područja *lingvistike humora,* analizira navedeno Smojino djelo i zaključuje kako se humor u *Dnevniku* koristi za kritiziranje društva i vlasti, za lakšu autorovu integraciju, čime dobiva naklonost publike, te za isticanje vlastite oštroumnosti, uvijek uz dozu diskretne ironije.

Treća cjelina, naslovljena *Novinari i pisci o Smoji,* donosi pet radova. Boris Dežulović u prilogu *Štorija o Malome Marinku* govori o *Pometu,* humorističnome listu za Dalmaciju nastalom u redakciji *Slobodne Dalmacije,* prvi broj kojega je osmislio, uredio i napisao Miljenko Smoje, svestrani mladi novinar koji je za *Slobodnu Dalmaciju* bio i autorom priloga gradske rubrike te sportskih i kazališnih/književnih priloga, kao i humoreski i komentara, reportaža i feljtona, putopisa i intervjua. Ivica Ivanišević, autor djela »Smoje – biografija«, u prilogu *Novinarstvo kao prečica do književnosti* raspravlja o Smojinu djelovanju i kao novinara i kao autora »ambicioznijih formi« – i kao zanatlije i kao umjetnika, čime je otvorio smjer razvitka budućim generacijama žurnalista kojima je to danas prirodan put k autorstvu ozbiljnih književnih djela. Mladen Krnić u prilogu *Pitaj Smoju tko je, šta je i odakle dolazi* čitateljima nastoji približiti Smoju posredstvom dijelova intervjua koji mu je Miljenko Smoje dao 1994. godine, ocjenjujući kako Smoje svojim jedinstvenim stilom i izražajem jedini i najbolje može dati odgovore na pitanja postavljena u naslovu ovoga priloga.

Marina Vujčić u prilogu *Smojini ljudi, mista i beštije* govori o vlastitu životnom putu ispunjenom Smojom – od djetinjstva uz *Naše malo misto, Veloga mista* u tinejdžerskim godinama, prigode kada su joj roditelji ugostili Miljenka Smoju i Borisa Dvornika u seoskoj kući u kojoj ona danas živi, uređivanja neobjavljenoga rukopisa *Ljudi i beštije* 22 godine nakon Smojine smrti, ideje da se epizoda *Borbena ponoćka* priredi za kazališnu izvedbu u povodu 100. godišnjice Smojina rođenja, do priređivanja *Pasjih noveleta* za Gradsko kazalište lutaka. Siniša Vuković u prilogu *Miljenko Smoje i Hrvatsko narodno kazalište Split* donosi kroniku scenskih izvedaba u produkciji HNK Split, temeljenih na Smojinim tekstovima: *Ča je pusta Londra* (1965), *Roko I. Krvolok – oli ča je život vengo fantažija* (1974), *Roko i Cicibela* (1983), *Tijardović, život i vrijeme* (1983), *Ja i moj mali kumpanjo* (1999), *Tiha noć* (2023).

Četvrta cjelina, naslovljena *Smoje na sceni,* ima šest priloga. Ivan Baranović u prilogu *Mojih 100 Roko i Cicibela* govori o odabiru i izvedbi predstave *Roko i Cicibela* Kazališne družine »Ritam igre«, stota izvedba koje se preklopila s obilježavanjem stotoga rođendana Miljenka Smoje. Nives Ivanković u prilogu *Moglo je i svršit gore...* donosi svoja razmišljanja o Smojinoj osobnosti, njegovu statusu književnika, odnosu sa suprugom Lepom, dosezima i utjecajima *Veloga mista* i *Maloga mista,* te o skulpturi na Matejuški, zaključujući kako je Smoje »Prežident od komedije Rvata«. Ivan Leo Lemo u prilogu *Blago narodu, gradu i jeziku koji Smoju imaju* kroz izraze vlastitih pozitivnih osjećaja o Splitu i o Smoji, njegovim djelima i likovima, ocjenjuje Smoju zaslužnim za njegovanje najboljega u nama samima. Marina Pejnović u prilogu *Bilješke post festum premijere – lako je sad* govori o Smoji, njegovu statusu pisca, veličini i ljubavi prema Splitu, posredstvom vlastitoga promišljanja i iskustva pripreme dramske predstave *Velo misto.* Ivo Perkušić u prilogu *Smoje na daskama* govori o koncertnome čitanju Smojina teksta *Meštre Tonov najsritniji dan* u izvedbi Gradskoga kazališta mladih u Splitu. Helena Petković u prilogu *Što smo naučili iz proslave obljetnice?* Iznosi mišljenje o tome kako je neopravdana mala zastupljenost Smojinih djela na hrvatskim pozornicama, ocjenjujući ga punopravnim predstavnikom dramske književnosti, vrijednost koje je sustavno negativno vrednovana.

Peta cjelina, naslovljena *Smoje u školi,* ima tri priloga. Sanda Cambj u prilogu *Smoje u I. gimnaziji* govori o projektu »Pas nije beštija«, koji je u I. gimnaziji u Splitu započeo u svibnju 2023. godine. Nikica Sikirica u prilogu *Naše lipo ča* govori o aktivnostima koje kao učiteljica razredne nastave u OŠ Lučac poduzima u smislu očuvanja splitskoga čakavskog izričaja. U istome smislu, uz uključenost Smojinih tekstova, svoja iskustva iz OŠ Manuš donose Renata Širović i Katarina Škriljo u prilogu *U Smojinoj kali.*

Šesta cjelina, naslovljena *Smojina mjesta,* ima pet priloga. Gita Dragičević u prilogu *Smoje i Brač vole se javno* govori o toj povezanosti i »ljubavi« koja je trajala pedeset godina. Luka Jadrić u prilogu *»Borbena ponoćka« u Segetu* piše o Smojinoj

Borbenoj ponoćki i s njom povezanim događajem, odnosno o svome pradjedu, remeti Anti Jadriću iz Segeta. Mario-Nepo Kuzmanić u prilogu *Varošanin Miljenko Smoje* donosi rodoslovlje Miljenka Smoje unatrag dvanaest generacija rođenih u Splitu, počevši od Smoljanovića, rođena oko 1510. godine. Edo Šegvić u prilogu *Miljenko Smoje i Matejuška* govori o realizaciji postavljanja spomenika Miljenku Smoji na splitskoj Matejuški. Dunja Kalilić autorica je posljednjega priloga u knjizi, pjesme *Legenda* nastale povodom imenovanja Ulice Miljenka Smoje u Splitu.

Miljenko Smoje bio je novinar i književnik, humanist, putopisac, scenarist, humorist, satiričar, reportažist; portretist svakodnevice »maloga« čovjeka. Njegov je opus bogat, osebujan i jedinstven. Njegov je jezik zavičajan, pučki i živopisan. Njegovi su likovi originalni, nekonvencionalni i svevremeni. Njegove su teme duboke, ispričane sa šarmantnom i teško ponovljivom ležernošću svojstvenom samo velikim umjetnicima riječi. Kao uzor budućim generacijama autora, zaslužio je da ga se sjetimo s dubokim uvažavanjem i divljenjem, kako je to vidljivo u svim ovdje navedenim prilozima.

Zahvaljujemo urednicama na priređivanju ove bogate i zanimljive knjige o velikanu splitske riječi i splitskoga/dalmatinskoga mentaliteta – Malome Marinku, Šunji, iznimnomu Miljenku Smoji.

KATARINA LOZIĆ KNEZOVIĆ

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, prerađivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.